

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

Latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas konstitucionālie aspekti

Dr.iur. Jānis Pleps, 16.10.2023.

Saeima ir pieņēmusi un Valsts prezidents izsludina šādu likumu:

Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē

Izdarīt Latvijas Republikas Satversmē šādus grozījumus:

1. Izteikt 4.pantu šādā redakcijā:
“4. Valsts valoda Latvijas Republikā ir latviešu valoda. Latvijas ka-
rogs ir sarkans ar baltu svītru.”

2. Izteikt 77.pantu šādā redakcijā:
“77. Ja Saeima grozījusi Satversmes pirmo, otro, trešo, ceturto, sesto
vai septiņdesmit septīto pantu, tad šādi pārgrozījumi, lai tie iegūtu likuma
spēku, ir apstiprināmi tautas nobalsošanā.”

3. Izteikt 82.pantu šādā redakcijā:
“82. Tiesu Latvijā spriež rajona (pilsētas) tiesas, apgabaltiesas un Augs-
tākā tiesa, bet kara vai izņēmuma stāvokļa gadījumā — arī kara tiesas.”

4. Papildināt Satversmi ar 8.nodaļu šādā redakcijā:

“8.nodaļa

Cilvēka pamattiesības

89. Valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Sat-
versmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem.

90. Ikvienam ir tiesības zināt savas tiesības.

91. Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka
tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.

92. Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā
tiesā. Ikviens uzskatāms par nevainīgu, iekams viņa vaina nav aizīta saska-
ņā ar likumu. Nepamatota tiesību aizskāruma gadījumā ikvienam ir tiesības
uz atbilstīgu atbildzinājumu. Ikvienam ir tiesības uz advokāta palīdzību.

93. Ikvienu tiesības uz dzīvību aizsargā likums.

94. Ikvienam ir tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību. Nevie-
nam nedrīkst atņemt vai ierobežot brīvību citādi kā tikai saskaņā ar likumu.

95. Valsts aizsargā cilvēka godu un cieņu. Spīdzināšana, citāda cietsir-
dīga vai cieņu pazemojoša izturēšanās pret cilvēku ir aizliegta. Nevienu
nedrīkst pakļaut nežēlīgam vai cilvēka cieņu pazemojošam sodam.

96. Ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences
neaizskaramību.

97. Ikvienam, kas likumīgi uzturas Latvijas teritorijā, ir tiesības brīvi
pārvietoties un izvēlēties dzīvesvietu.

98. Ikvienam ir tiesības brīvi izbraukt no Latvijas. Ikviens, kam ir
Latvijas pase, ārpus Latvijas atrodas valsts aizsardzībā, un viņam ir tiesī-
bas brīvi atgriezties Latvijā. Latvijas pilsoni nevar izdot ārvalstīm.

99. Ikvienam ir tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības
brīvību. Baznīca ir atdalīta no valsts.

100. Ikvienam ir tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi
iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus. Cenzūra ir
aizliegta.

101. Ikvienam Latvijas pilsonim ir tiesības likumā paredzētajā veidā
pedalities valsts un pašvaldību darbībā, kā arī pildīt valsts dienestu.

102. Ikvienam ir tiesības apvienoties biedrībās, politiskās partijās un
citās sabiedriskās organizācijās.

103. Valsts aizsargā iepriekš pieteiktu miermīlīgu sapulču un gājieni,
kā arī piketu brīvību.

104. Ikvienam ir tiesības vērsties valsts vai pašvaldību iestādēs ar
iesniegumiem un saņemt atbildi pēc būtības.

105. Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pre-
tēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā
ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pie-
ļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret tais-
nīgu atbildību.

106. Ikvienam ir tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbvietu
atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai. Piespiedu darbs ir aizliegts. Par
piespiedu darbu netiek uzskatīta iesaiņīšana katastrofu un to seku likvidē-
šanā un nodarbīšana saskaņā ar tiesas nolēmumu.

107. Ikvienam darbiniekam ir tiesības saņemt veiktajam darbam atbil-
stošu samaksu, kas nav mazāka par valsts noteikto minimumu, kā arī
tiesības uz iknedējas brīvdienām un ikgadeju apmaksātu atvaļinājumu.

108. Strādājošajiem ir tiesības uz kopīgumu, kā arī tiesības streikot.
Valsts aizsargā arodbiedrību brīvību.

109. Ikvienam ir tiesības uz sociālo nodrošinājumu vecuma, darbne-
spējas, bezdarba un citos likumā noteiktajos gadījumos.

110. Valsts aizsargā un atbalsta laulību, ģimeni, vecāku un bērna tiesī-
bas. Valsts īpaši palīdz bērniem invalīdiem, bērniem, kas palikuši bez
vecāku gādības vai cietuši no varmācības.

111. Valsts aizsargā cilvēku veselību un garantē ikvienam medicīnis-
kā palīdzības minimumu.

112. Ikvienam ir tiesības uz izglītību. Valsts nodrošina iespēju bez
maksas iegūt pamatizglītību un vidējo izglītību. Pamatizglītība ir obligāta.

113. Valsts atzīst zinātniskās, mākslinieciskās un citādas jaunrades
brīvību, kā arī aizsargā autoritēsas un patenttiesības.

114. Personām, kuras pieder pie mazākumtautībām, ir tiesības saglabāt
un attīstīt savu valodu, etnisko un kultūras savdabību.

115. Valsts aizsargā ikvienu tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, sniedzot
ziņas par vides stāvokli un rūpējoties par tās saglabāšanu un uzlabošanu.

116. Personas tiesības, kas noteiktas Satversmes deviņdesmit sestajā,
deviņdesmit septītajā, deviņdesmit astotajā, simtajā, simt otrajā, simt tre-
šajā, simt sestajā un simt astotajā pantā, var ierobežot likumā paredzētajos
gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekār-
tu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Uz šajā pantā minēto
nosacījumu pamata var ierobežot arī reliģiskās pārliecības paašanu.”

Pārejas noteikums

Ar šā likuma spēkā stāšanos spēku zaudē konstitucionālais likums “Cil-
vēka un pilsoņa tiesības un pienākumi” (Latvijas Republikas Augstākās
Padomes un Valdības Ziņotājs, 1992, 4./5.nr.; Latvijas Republikas Saei-
mas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1995, 10.nr.; 1997, 21.nr.).

Likums Saeimā pieņemts 1998.gada 15.oktobrī.

Valsts prezidenta vietā

Saeimas priekšsēdētājs A.Čepānis

Rīgā 1998.gada 23.oktobrī

Valsts valoda Satversmē

- 15.10.1998. grozījums (izsludināts 23.10.1998.) – Satversmes 4.panta pirmais teikums «Valsts valoda Latvijā ir latviešu valoda.»

- 03.05.1934. nepabeigto grozījumu otrais lasījums – Satversmes 4.panta pirmais teikums «Valsts valoda ir latviešu valoda.»

- 05.04.1922. trešajā lasījumā noraidītā Satversmes II daļa – Satversmes 115.panta pirmais teikums «Latviešu valoda ir valsts valoda.»

Saeima ir pieņēmusi
un Valsts prezidents izsludina šādu likumu:

Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē

Izdarīt Latvijas Republikas Satversmē šādus grozījumus:

1. Izteikt 4.pantu šādā redakcijā:
“4. Valsts valoda Latvijas Republikā ir latviešu valoda. Latvijas ka-
rogs ir sarkans ar baltu svītru.”

2. Izteikt 77.pantu šādā redakcijā:
“77. Ja Saeima grozījusi Satversmes pirmo, otro, trešo, ceturto, sesto
vai septiņdesmit septīto pantu, tad šādi pārgrozījumi, lai tie iegūtu likuma
spēku, ir apstiprināmi tautas nobalsošanā.”

3. Izteikt 82.pantu šādā redakcijā:
“82. Tiesu Latvijā spriež rajona (pilsētas) tiesas, apgabaltiesas un Augs-
tākā tiesa, bet kara vai izņēmuma stāvokļa gadījumā — arī kara tiesas.”

4. Papildināt Satversmi ar 8.nodaļu šādā redakcijā:

“8.nodaļa

Cilvēka pamattiesības

89. Valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Sat-
versmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem.

90. Ikvienam ir tiesības zināt savas tiesības.

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**

Valsts valoda pagaidu satversmē

- 06.12.1918. (publicēts 14.12.1918.) Pagaidu nolikums par Latvijas tiesām un tiesāšanās kārtību
- «Tiesu satversme» jeb «pamatlikums par Latvijas tiesu iestādēm»
- 10.pants – «Darīšanu valoda tiesās un tiesu iestādēs ir valsts valoda – latviešu valoda. Tiesām pēc apstākļiem un vajadzības ir jāpielaiž arī krievu vai vācu valodas lietošana.»
- Arī citi likumi – 23.08.1919. Latvijas Tautas padomes kārtības rullis, 08.12.1919. likums «Par Latvijas izglītības iestādēm»

Pagaidu nolikums par Latvijas tiesām un tiesāšanās kārtību.

9. Senata locekļus, tiesneschus, profuratoru un ierētniechunas tiesneschus iziet Pagaidu Sabal-
diba no Tiesleetu Ministrijas preechā likteem
kandidateem. Mineto eerchduu apstiprinachana
peekriht Tautas Padomei.

10. Darichanu waloda tiesās un tiesu ee-
stahdēs ir walsts waloda — latweeschu waloda.
Tiesam pech apstahleem un wajadsibas ir japee-
laisch arī treemu waj walstu walodu leetoschana.

11. Utzetot wisus noteikumus par Kempel-
nobolli tiesās, tiesu un kanzleju poschlinas, turp-
maam laitam teel noteiktis ziwilprahwās tā pir-

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

Latvijas Senāta prakse

- Senāta Apvienotās sapulces 16.03.1923. un 03.10.1924. spriedums, Senāta rīcības sēdes lēmums (VV, 26.09.1928), Administratīvā departamenta 23.04.1931. spriedums
- Latvijas tiesu pastāvēšanas laikā latviešu valodai piešķirta tā pati loma kā krievu valodai Krievijas impērijas laikā
- Nosacījumam par valsts valodu ir publiski tiesisks raksturs un uz to ievērošanu jāskatās tiesai pašai
- Visās tiesās un tiesu iestādēs iesniedzamās sūdzības un lūgumi rakstāmi valsts valodā
- Tiesu un tiesu iestāžu amatpersonām pielaižama tikai valsts valoda
- Noteikums attiecas uz valsts un pašvaldību darbiniekiem, kuri tiesā uzstājas; izņēmums – tikai privātpersonas

Senāts, caurlūkojis rīcības sēdē Vasilija Aļeksejeva un Andrēja Tkačeva sūdzību par Iekšlietu ministrijas lēmumu Augšpils pagasta valdes locekļu vēlēšanas lietās, izklausījis virsprokurora biedra atzinumu un ņemot vērā: ka darīšanu valoda tiesās un tiesu iestādēs ir valsts resp. latviešu valoda (Pagaidu nolik. par Latvijas tiesām un tiesāšanās kārt. 10. p., lik. krāj. 1919. g. № 10); ka šis noteikums attiecināms pilnā mērā uz valsts un pašvaldības darbiniekiem resp. ierēdņiem, kuri, kā tādi, tiesā uzstājas; ka pievestā pantā minētais izņēmums par citu valodu lietošanu tiesā attiecināms tikai uz privātām personām; ka šinī gadījumā Augšpils pagasta valdes locekļi V. Aļeksejevs un A. Tkačevs sūdzību Senātam iesnieguši kā pašvaldības darbinieki; ka tamdē viņu sūdzība bija iesniedzama valsts resp. latviešu valodā; ka pievestā iemesla dēļ V. Aļeksejeva un A. Tkačeva krievu valodā iesniegtā sūdzība nav no Senāta caurskatāma, — nolēmj: Vasilija Aļeksejeva un Andrēja Tkačeva sūdzību atstāt bez caurskatīšanas.

Valoda pirms neatkarības

- 02.06.1988. Radošo savienību plēnuma rezolūcija
- Blinkena A. «Par latviešu valodas statusu – esošo un vēlamo» Padomju Jaunatne, 30.08.1988.
- LTF Programmas projekts. Padomju Jaunatne, 08.09.1988.
- 01.10.1988. Latvijas PSR Augstākās padomes Prezidija lēmums par latviešu valodas statusu
- 06.10.1988. Latvijas PSR Augstākās padomes lēmums par latviešu valodas statusu
- 05.05.1989. grozījums Latvijas PSR konstitūcijā – 73.1pants «Latvijas PSR valsts valoda ir latviešu valoda»
- 05.05.1989. Latvijas PSR Valodu likums
- 05.05.1989. Latvijas PSR Augstākās padomes lēmums «Par Latvijas PSR Valodu likuma spēkā stāšanās kārtību»

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

Valsts valoda Satversmē

- 3 grozījumi Satversmē – 15.10.1998. (4.pants), 30.04.2002. (18., 21., 101. un 104.pants) un 19.06.2014. (ievads)
- «latviešu valoda» - 8 reizes (3 reizes ievadā), «vienīgā valsts valoda» - 2 reizes, «valsts valoda» - 3 reizes
- 21.12.2001. Satversmes tiesas spriedums lietā Nr.2001-04-0103: «Satversmes 4.pants, nosakot, ka latviešu valoda Latvijas Republikā ir valsts valoda, piešķir tai konstitucionālu statusu. Valsts valodas konstitucionālais statuss pastiprina juridisko pamatojumu latviešu valodas lietošanai Latvijas Republikas izsniegtajos dokumentos. [..] Ar Satversmes 4.pantu juridiski nostiprinātas arī Latvijas iedzīvotāju tiesības lietot latviešu valodu gan mutvārdu, gan rakstveida saziņā. [..] Ievērojot latviešu valodas kā valsts valodas nostiprinājumu Satversmē, kā arī to, ka globalizācijas apstākļos Latvija ir vienīgā vieta pasaulē, kur var tikt garantēta latviešu valodas un līdz ar to arī pamatnācijas pastāvēšana un attīstība, latviešu valodas kā valsts valodas lietošanas jomas sašaurinājums valsts teritorijā uzskatāms arī par valsts demokrātiskās iekārtas apdraudējumu.»

Latviešu valoda Eiropā

- 07.09.2022. C-391/20 EST virspalāta «Boriss Cilēvičs un citi pret Latvijas Republikas Saeimu»
- ES respektē dalībvalstu nacionālo identitāti, kas sevī ietver dalībvalsts oficiālās valodas aizsardzību un lietojuma veicināšanu
- 14.09.2023. ECT «Valiullina un citi pret Latviju» (ar atsauci 07.12.2004. «Mentzen pret Latviju» un 07.12.2004. «Kuharec pret Latviju»)
- Valsts valoda dalībvalstīm ir konstitucionāla pamatvērtība
- Valsts valodas nostiprināšana konstitūcijā piešķir tās lietotājiem noteiktas subjektīvas tiesības valodas lietošanai saziņā
- Nepieciešamība aizsargāt un stiprināt valsts valodu skar valsts konstitucionālās identitātes sirdi

Paldies par uzmanību!

janis.pleps@lu.lv

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**